

§ 3 ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Мета: засвоїти основні види цінних паперів, основні види фінансових посередників та їх функцій, ознайомитись з поняттям та структурою фінансового ринку та державним регулюванням ринку цінних паперів.

Основні поняття: цінні папери, соло-вексель, тратта-вексель, купонні, дисконтні та конвертовані облігації, форвардні та ф'ючерсні контракти, опціон, варрант, фінансові посередники, фінансовий ринок.

План

1. Види цінних паперів і інвестиційна діяльність.
2. Види фінансових посередників та їх функції.
3. Фінансові ринки та державне регулювання ринку цінних паперів.
4. Фінансовий ринок та його структура.

1. Види цінних паперів і інвестиційна діяльність.

Функцією фінансових посередників є акумуляція й перерозподіл фінансових ресурсів. Елементами фінансового оточення на фінансовому ринку є фінансові інструменти, фінансові активи й цінні папери.

Цінний папір – це предмет торгівлі на фінансових ринках, документ, який складається відповідно до нормативно-правових вимог, що забезпечує своєму власникові певні майнові права й тим самим, що володіє вартістю.

Всі цінні папери діляться на 3 види:

- 1) інструменти позики
- 2) гібридні інструменти
- 3) похідні цінні папери.

Значний обсяг всіх фінансових операцій на ринку здійснюється з використанням інструментів позики. До них ставляться такі цінні папери:

- векселя
- облігації
- ощадні сертифікати
- прості акції.

Розрізняють 2 види векселя:

- простий вексель (соло вексель) – це зобов'язання векселедавця виплатити певну суму коштів векселедержателю.

- переказний вексель (тратта вексель) – це вказівка векселедавця платникові про виплату певної суми коштів третій особі.

Різновидом переказного векселя є фінансовий вексель – це вексель, платником по якому виступає банк.

Облігації – це цінні папери, які являють собою зобов'язання по виплаті фіксованих сум коштів в умовлені умови випуску трато моменти часу й під обговорені процентні ставки.

Розрізняють купонні й дисконтні облігації. Купонні облігації виплачуються у вигляді фіксованих купонів з певними умовами емісії й періодичністю.

Дисконтні облігації: емітентам виплачується лише основна сума довга, а відсоток приймає форму дисконту до номінальної вартості облігації при первинному розміщенні.

Ощадні сертифікати – це право власності або інструменти обслуговуюче це право власності.

Порівняльна характеристика простих та привілейованих акцій

<i>Показники</i>	<i>Прості акції</i>	<i>Привілейовані акції</i>
1. Розмір дивідендів	Залежить від прибутку	Фіксовані дивіденди
2. Черговість виплати дивідендів	Мають залишкові вимоги	У першу чергу
3. Право голосу на зборах акціонерів	Мають	Не мають
4. Погашення акцій у випадку банкрутства компанії	Мають залишкові вимоги	У першу чергу

Існує 2 способи фінансування капіталу фірми:

- 1) використання власних коштів підприємства
- 2) випуск боргових зобов'язань.

Якщо для створення фірми використовуються кошти багатьох власників, то підприємство називають корпорацією. Її перевага полягає в тому, що об'єднання коштів багатьох власників дозволяє створювати масштабне виробництво, забезпечується принцип обмеженої відповідальності, а також здатність забезпечити ліквідність інвестицій.

Форми корпоративних організацій бізнесу:

- 1) відкрите акціонерне товариство (ВАТ)
- 2) закрите акціонерне товариство (ЗАТ)
- 3) товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ)
- 4) товариство з додатковою відповідальністю
- 5) командитне товариство.

Право власності в цих товариствах підтверджується або акціями, або підписанням договору про створення товариства, крім акціонерних товариств.

До гібридних інструментів відносяться:

- привілейовані акції
- конвертовані облігації.

Конвертовані облігації – це облігації, які забезпечують їхньому власникові право на одержання акцій фірми.

До похідних цінних паперів відносяться:

- форвардний контракт
- ф'ючерсний контракт
- опціон
- варрант
- цінні папери із властивостями опціону.

Форвардний контракт – це угода, у якій одна сторона зобов'язується купити, а інша продати певний базовий актив по заздалегідь обговореній ціні в певний момент часу в майбутньому.

Ф'ючерсний контракт – в основному він ідентичний форвардному з однією вагомою відмінністю – стандартизація всіх його параметрів, тобто торгівля ф'ючерсними контрактами організовується на площадках (біржах) і гарантом здійснення угод є клірингова (розрахункова) палата.

Опціон – це різновид угоди на строк, відповідно до якої одна сторона продає або купує базовий актив по заздалегідь обговореній ціні в певний момент часу в майбутньому.

Покупець має право вибору виконати чи угода ні, оскільки весь ризик по зміні ціни лягає на продавця, то покупець платить йому за одержання цього права винагорода, що називається премією по опціоні.

Варрант – це опціонний контракт на придбання акцій корпорації, продавцем яких є сама корпорація – емітент цих акцій. Випуск варрантів звичайно передуює новій емісії акцій компанії.

Цінні папери із властивостям опціону (умовні вимоги):

- конвертовані облігації
- облігації із плаваючим відсотком
- облігації із правом наступного викупу
- варранти.

2. Види фінансових посередників та їх функції.

Фінансові посередники – це невід'ємна частина фінансової системи, предметом діяльності яких є фінансові інструменти (тобто цінні папери). Їхня діяльність зводиться до придбання фінансових зобов'язань інших емітентів і до продажу фінансових зобов'язань.

Форми фінансових посередників:

- 1) банки й біржі;
- 2) інвестиційні фонди й компанії;
- 3) страхові компанії;
- 4) пенсійні фонди;
- 5) торговці цінними паперами (підприємства, винятковим видом діяльності яких є випуск в обіг цінних паперів).

Існує 3 види діяльності торговців цінними паперами:

- 1) діяльність по випуску в обіг цінних паперів і надання послуг емітентам по первинному розміщенню цінних паперів;
- 2) комісійна діяльність по випуску в обіг цінних паперів (брокери);
- 3) комерційна діяльність по випуску в обіг цінних паперів (дилери).

Функції фінансових посередників:

- 1) акумуляція коштів;
- 2) розподіл ресурсів у часі;
- 3) перерозподіл ризику;
- 4) узгодження тривалості активів і зобов'язань;
- 5) забезпечення ліквідності інвестицій.

3. Фінансові ринки та державне регулювання ринку цінних паперів.

Механізм торгівлі фінансовими активами, обов'язковими атрибутами якого є чіткі правила торгівлі, наявність професіоналів на ринку, розвинена інфраструктура, що забезпечує мінімальні витрати й максимальну надійність угод називають фінансовим ринком.

Виділяють *первинний і вторинний ринки* цінних паперів. В Україні також існує Українська фондова біржа, що заснована в 1991 році, а також існує позабіржовий ринок цінних паперів.

До сфери інвестиційної діяльності ставляться наступні закони:

- Конституція України
- Цивільний кодекс
- закон України «Про власність»
- закон України «Про цінні папери й фондову біржу»
- закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»

Україні»

- закон України «Про захист прав іноземних інвесторів»
- закон України «Про режим іноземного інвестування».

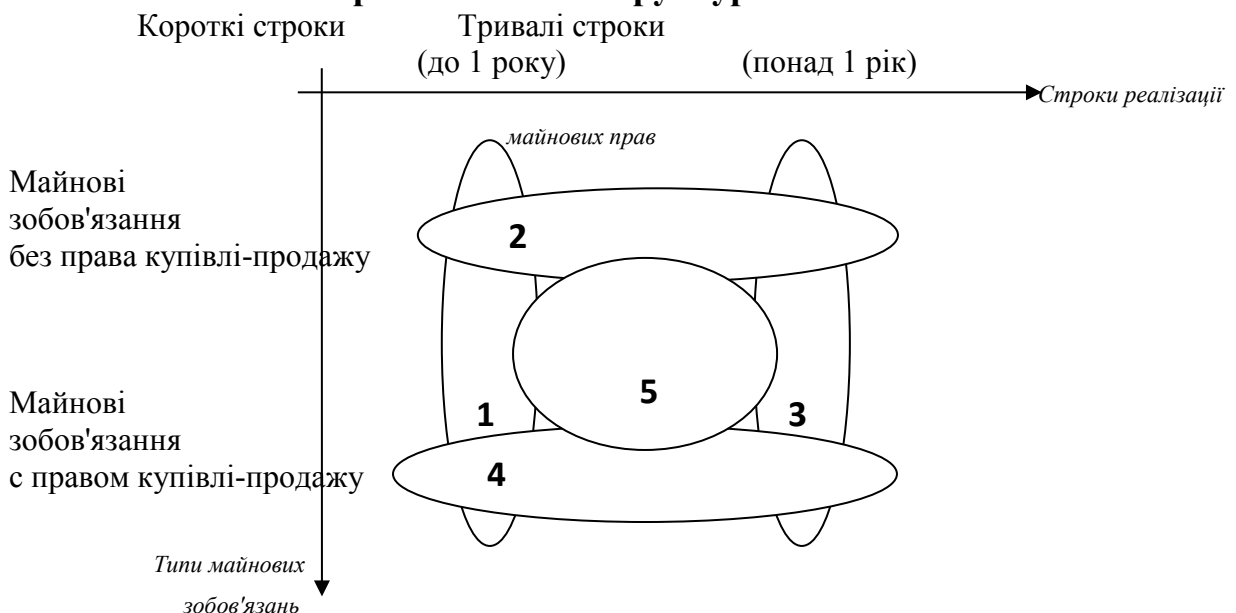
До сфери

Державного регулювання ставляться наступні функції:

- 1) регулювання й визначення правил випуску й обігу цінних паперів;
- 2) реєстрація нових випусків;
- 3) захист прав інвесторів;
- 4) контроль за дотриманням антимонопольного законодавства;
- 5) контроль системи ціноутворення.

Крім функцій нормативного характеру держава здійснює також функцію оподатковування. Функцію регулювання ринку цінних паперів в Україні виконує Державна комісія з цінних паперів і фондової біржі.

4. Фінансовий ринок та його структура.

1. грошовий ринок	4.фондовий ринок (ринок цінних паперів)
2. кредитний ринок	5.інвестиційний ринок
3. фондовий ринок (ринок капіталу)	

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

- 1.Дайте визначення поняттю «цінний папір».
- 2.Дайте характеристику видам цінних паперів.
- 3.Що таке форвардний контракт?
- 4.Дайте визначення поняттю «опціон».
- 5.Дайте визначення поняттю «фінансові посередники».
- 6.Назвіть основні форми фінансових посередників.
- 7.Функції фінансових посередників.
- 8.Що таке фінансовий ринок?
- 9.Які закони відносяться до сфери інвестиційної діяльності?
- 10.Назвіть складові фінансового ринку.

Література: Основна: 1, 3, 7, 9

Додаткова: 6, 8.